

Iciar Bollain (Maite), en una escena del film. *Tierra y libertad* s'inspira lliurement en la novel·la de George Orwell *Homenatge a Catalunya* per explicar la lluita de les milícies del POUM i la seva descomposició.

A l'esquerra, Coogan, un ex activista de l'IRA que lluita amb el POUM. A la dreta, tots els milicians que apareixen en la pel·lícula excepte Blanca i David.

Una derrota polèmica

El mateix dia de la presentació de *Tierra y libertad* a Barcelona, el director rebatia un article que Santiago Carrillo havia publicat a *El País* criticant Ken Loach per haver-se centrat primordialment en la ruptura entre revolucionaris i no revolucionaris dins el bàndol republicà durant la guerra del 36. En aquest article, escrit en forma de columna d'opinió al costat de la informació sobre l'estrena del film a l'estat espanyol, l'ex-secretari general del PCE deia que per haver volgut fer una severa crítica de Stalin i de les conseqüències de l'estalinisme en la guerra civil, Ken Loach s'havia oblidat de parlar de la lluita antifeixista i es limitava a mostrar la imatge d'una República dividida, cosa que faria pensar que no valia la pena d'haver lluitat per ella.

"L'article de Santiago Carrillo mostra que els comunistes no han après res en seixanta anys -va deixar anar Loach quan li van preguntar sobre la crítica de l'ex-líder del PCE-. Se'n recorda, ell, de quan acusava de feixistes els seus camarades?" Loach reivindica el dret de rescriure la història: "La gent que escriu la història controla el present, i si nosaltres no rescrivim la nostra història, no tindrem esperança per a poder crear el nostre present".

Amb *Tierra y libertad*, Ken Loach ha co-escrit un guió sobre una pàgina de la història re-

L'estrena de 'Tierra y libertad', l'onzena pel·lícula de Ken Loach, llargament esperada per la temàtica del film -la divisió en el bàndol republicà durant la guerra del 36- no ha estat exempta de polèmica.

cent d'Espanya, i l'ha portat a la pantalla amb el mateix estil directe i gairebé documental dels altres films seus, amb una forta càrrega o crítica social i política (pensem en *Agenda oculta*, *Riff-raff* o *Ladybird*, *Ladybird*).

Tierra y libertad, coproducció entre Messidor Films (Espanya), Parallax Pictures (Regne Unit) i Road Movies Dritte Produktionen (Alemanya), s'inspira lliurement en la novel·la de George Orwell *Homage to Catalonia* per explicar uns fets, la lluita de les milícies del POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista) al front d'Aragó durant la guerra civil i la seva descomposició des de la derrota del POUM i la CNT, amb els fets de maig del 1937. Ken Loach va explicar a EL TEMPS que el llibre d'Orwell l'havia impressionat molt quan el va llegir: "*Homenatge a Catalunya* és el llibre central de la recerca que vaig fer per a *Tierra y libertad*. El llibre d'Orwell va ser el que em va posar sobre la pista d'uns altres llibres que parlaven dels fets que narra la novel·la. Però d'aquesta base literària, la pel·lícula només en manté el fons històric, perquè tots els personatges són diferents".

Revolució o guerra. El film de Ken Loach comença a l'època contemporània a Liverpool, amb la mort d'un antic combatent de la guerra del 36, un milicià anglès, membre

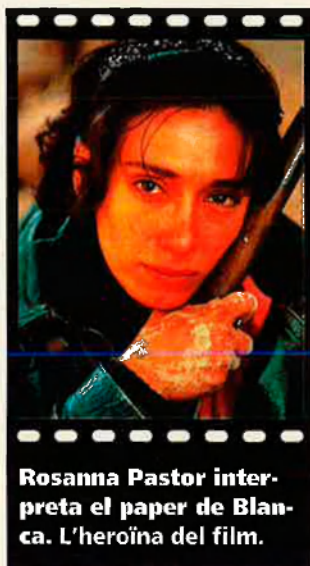

del Partit Comunista, que va lluitar contra Franco al front d'Aragó. La seva néta remena entre els papers de l'ex-combatent i hi troba records de guerra. Això serveix per a introduir-nos en la història de David (Ian Hart), el jove anglès que s'integra a la Secció Internacional de la milícia de la República al front d'Aragó i acaba sota les ordres d'un capità militant del POUM. Allí aprèn a suportar la duresa de les trinxeres i de la guerra i discuteix amb els altres combatents la idea de la revolució popular, propugnada insistentment pel POUM.

Loach, de fet, volia incidir més en la revolució popular durant la guerra civil espanyola que no pas en el conflicte bèl·lic i les condicions de precarietat de la lluita de la República contra l'alçament de Franco. "Podem sentir desesperació quan parlem de la guerra civil espanyola, però, en canvi, podem tenir esperança quan parlem de la revolució espanyola -afirma Loach-. Per això volia explicar una història que tractés de l'esperança i també de les raons per què aquesta esperança se'n va anar en orris".

Es obvi que *Tierra y libertad* és un film polític, fins i tot militant. Un dels dos assessors històrics seus, Joan Rocabert, que va ser cap d'investigació i informació dins l'Estat Major de la República a la Divisió 29 -dirigida per Josep Rovira, membre també del POUM- ha felicitat públicament el director del film per haver narrat les baralles que van tenir durant la guerra estalinistes i socialistes renovats (Rocabert s'estima més de no parlar de trotskisme, perquè vol deixar ben clar que el POUM no era trotskista).

Rigor històric. Però a banda aquest condicionament polític del film, cal veure si la pel·lícula respecta els fets històrics o els manipula, com insinuava Santiago Carrillo en l'article esmentat. Per l'historiador Josep Maria Solé i Sabaté, Ken Loach s'ha fet un embolic amb la història. Segons Solé i Sabaté, el film comete greus errors en l'espai, en el temps i en les situacions mateixes que planteja. "Hi ha errors cronològics, de percepció, de símbols, de signes, de cançons, d'atribucions, de responsabilitat, de persones..., n'hi ha molts. És un film que històricament no s'aguanta. Ara bé, com a història de ficció està bé". L'historiador català, especialista en la guerra civil, és taxatiu en la seva conclusió: "Aquesta pel·lícula és el millor favor que podien fer al

Rosanna Pastor interpreta el paper de Blanca. L'heroïna del film.

règim franquista: beneficia la sensació de guerra interior dins el bàndol republicà. Tot el missatge revolucionari creatiu, i fins i tot contradictori, que hi havia al si dels qui lluitaven en favor de la República, fins i tot dins l'estalinisme, es dissol a la pel·lícula".

Aquest poc rigor històric del film, segons Solé i Sabaté, s'ha d'anar a buscar en la mateixa novel·la de George Orwell, que també desvirtua la realitat de la guerra civil. "Orwell no va entendre els fets de maig del 37. Per no saber, no sabia ni que es parlava català a Catalunya. Orwell mateix era ben conscient que tenia un coneixement històric molt limitat d'aquesta guerra i per això no presumia mai massa d'*Homenatge a Catalunya*". Segons l'historiador, hi ha films com *Las largas vacaciones del 36* i *El llarg hivern*, tots dos de Jaime Camino, o *Companys: procés a Catalunya*, o *La plaça del diamant*, que des del punt de vista històric són molt més rigorosos que no pas *Tierra y libertad*.

Però el fet és que la pel·lícula de Ken Loach ha tingut dos assessors històrics: el britànic Andy Durgan i el català Joan Rocabert, antic militant del POUM.

Estalinisme i trotskisme. Rocabert, que va conèixer personalment George Orwell durant la seva estada al front d'Aragó amb les milícies del POUM, agraeix a Ken Loach que hagi explicat la participació i desaparició del Partit Obrer d'Unificació Marxista en la lluita contra les forces feixistes. "El senyor Carrillo, que calli!", diu de manera exaltada Rocabert, quan llegeix que qui era membre del buró polític del PCE al 1937 continua justificant actualment el fet d'haver acusat de feixistes els membres del POUM pels enfrontaments a Barcelona el maig d'aquell any. "No té sentit que el Carrillo, la Pasionaria, i els qui aleshores eren dirigents del PCE, i amb els quals havia tingut contactes molt estrets el POUM abans de la guerra, ens diguessin que treballàvem pel Franco; això demostra que eren fortament marcats per les ordres que rebien de Moscou".

Gregorio López Raimundo, ex-secretari general del PSUC i dirigent de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya durant la guerra, a més de membre del comissariat polític al front d'Aragó, reconeix que va ser un error que des del PSUC relacionessin el POUM amb els trotskistes que Stalin perseguia a la Unió Soviètica. "Fins i tot des de la visió que teníem aleshores no hi havia cap justificació perquè a Espanya haguéssim assimilat el que passava a l'URSS".

L'hostilitat estalinista contra el POUM va desembocar, el 20 de juny del 1937, en un dels assassinats polítics més transcendents de l'època, la del líder del POUM, Andreu Nin,

Ian Hart és David. Un jove comunista aturat que arriba a la tardor del 1936 per lluitar contra els feixistes.

CR
Ramon Llull

*creador de la llengua catalana,
és l'home més universal entre els que han parlat i escrit en català.
La seva biografia i la seva obra per primera vegada en vídeo.*

RAMON
LLULL
ciència i acció

Duració aprox. 50 minuts

Preu subscriptor: 450 ptes.
Preu lector: 600 ptes.

*Si desitja
adquirir aquest
vídeo truqui a la
línia directa
AVUI
tel. 93 400 50 60*

Un regal per als teus ulls

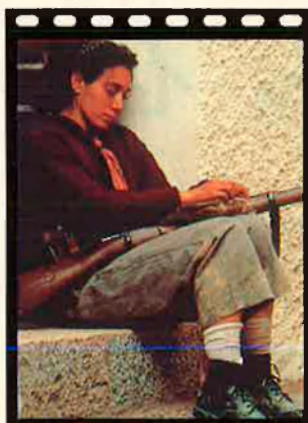
SOCIETAT

mort probablement en mans d'agents de la policia secreta soviètica. El màxim dirigent d'aquest partit, que havia estat conseller de Justícia de la Generalitat durant quatre mesos, degué ser segrestat i torturat amb la col·laboració d'algun membre del Partit Comunista Espanyol, segons Joan Rocabert, que apunta el PCE com a màxim responsable de l'assassinat del líder del POUM. Gregorio López Raimundo assegura que mai no ha conegut ni ha sentit parlar ningú del PSUC o del PCE que hagi estat implicat en aquests fets, si bé reconeix una certa responsabilitat política dels comunistes catalans i espanyols en l'assassinat d'Andreu Nin, "en la mesura que vam ajudar a divulgar la versió que el trotskisme internacional i els seus socis d'aquí —tedricament el POUM, si bé aquest partit pròpiament no era trotskista— eren agents imperialistes que implicaven el mateix perill que la gent que jutjaven a Moscou. Això va ser un terrible error per la nostra banda, i no m'importa de reconèixer-ho. Ho he fet sempre que n'he tingut ocasió".

Sort que es va perdre la guerra. Joan Rocabert va més lluny en l'acusació al PSUC, i al PCE més en concret, i deixa anar: "Desgraciadament he de dir que per sort vam perdre la guerra, perquè si l'haguéssim guanyada, no n'hauria quedat ni un de viu, del POUM". Aquesta dura afirmació és rebatuda per l'historiador Solé i Sabaté, que considera que no serveixen de res les hipòtesis sobre el que hauria pogut passar, si la República hagués guanyat la guerra. Gregorio López Raimundo manté en principi una posició semblant a la de Solé i Sabaté, si bé li sembla que no té sentit una possibilitat com aquesta: "Si la República hagués guanyat la guerra, no l'hauríem pas guanyada els comunistes sols, sinó tot el govern republicà, representat majoritàriament per socialistes, republicans, i només en tercer lloc per comunistes. I això s'acostuma a oblidar, quan es vol filar massa prim i es presenten els fets d'una certa manera".

Tierra y libertad, a banda les polèmiques que pugui generar pel seu rigor històric, o pel plantejament que fa dels fets, ha resultat una experiència molt especial per a tot l'equip de la pel·lícula, especialment per als actors, que van viure el rodatge del film amb un grau d'involucració política molt gran.

La majoria dels intèrprets coincideixen a dir que al final de les vuit setmanes de rodatge a Mirambel (Terol) i Morella (els Ports), tothom se sentia com si realment hagués viscut la guerra. Van estar aïllats durant tot aquest temps de la civilització, i concentrats mentalment en el conflicte bèl·lic. A més, d'acord amb els mètodes particulars del realitzador

Blanca és romàntica i anarquista. Loach ha intentat filmar la història.

David és un personatge clau. La seva mort desencadena els records.

L'escena de la discussió sobre la col·lectivització (foto) és vital per al desenvolupament de la pel·lícula. El film de Loach ha generat una discussió sobre el seu rigor històric i l'evolució i desaparició del POUM.

anglès, els actors no van veure el guió fins un dia o dos abans de rodar.

Rodar cronològicament. Ken Loach acostuma a rodar cronològicament per poder exigir el màxim d'espontaneïtat als actors. Això feia que, per exemple, ningú no sabés fins un dia abans, o unes hores abans, quan havia de morir el seu personatge. Alguns actors ho deduïen per la durada del contracte. Uns altres miraven de saber d'amagatotis el seu futur immediat, com confessa Marc Martínez, que dona vida al capità Vidal, el cap de la milícia del POUM a què s'integra el protagonista del film: "En alguna ocasió vam provar d'entrar a l'habitació del Ken per saber quan ens mataven, però era molt difícil". Alguna vegada Ken Loach els avisava que havien de morir cinc minuts abans de rodar l'escena. Tampoc no sabien on eren les bombes que explotaven. Havien de viure com si estiguessin a les trinxeres de veritat. No es podien canviar de roba en tot el dia, ni tampoc els maquillaven, per fer més efecte de realisme. Van ser els actors mateixos qui van construir les trinxeres; fins i tot havien de fer les necessitats en una latrina com les de l'època.

Abans de començar el rodatge els actors van haver de passar una setmana d'autèntica instrucció militar a càrrec de dos sergents de l'exèrcit. De nit tenien col·loquis amb historiadors, i amb Joan Rocabert mateix, que els explicà les seves vivències i contestà les preguntes que li feien sobre aspectes tan bàsics com la manera militar de saludar, o si era possible de fer foc. "Els actors estaven molt motivats —recorda l'assessor històric de *Tierra y libertad*—, me'n vaig anar amb la impressió d'haver tingut un col·loqui amb les joves dels POUM".

Ignasi Abad